

مقابله قاضی عضدالدین ایجی با حکما

در مسئله اعاده معدوم

زهرة توازیانی*

دانشیار گروه فلسفه دانشگاه الزهراء (س)

چکیده

حکمای مسلمان متناسب مباحثی که در فلسفه بعنوان عوارض ذاتی وجود شناخته میشوند، مسئله اعاده معدوم را در جایگاه امور عامه قرار داده و آن را از بحثهای تبعی تبیین احکام وجود قلمداد کرده‌اند و تقریباً مشهورترین و معروفترین ایشان، از جمله ابن سینا، سهروردی، ملاصدرا، سبزواری و از معاصرین نیز علامه طباطبایی تماماً در موضعی واحد بر امتناع آن استدلالهای تام و تمامی آورده‌اند. اما ظاهراً این مسئله گروهی از اندیشمندان مسلمان بویژه متکلمان را خوش نیامده است و از آنجایی که بخشی از رسالت و انگیزه متکلمان تبیین معاد است، بگمان ایشان این تفکر فلسفی مانع جدی بر سر راه پذیرش حشر جسمانی است که در دین مبین به آن اشاره شده است.

قاضی عضدالدین از متکلمان برجسته سده هشتم هجری از جمله شناخته شده‌ترین متکلمان اهل سنت است که در کتاب المواقف بحث خود را در معاد با دفاع از ایده اعاده معدوم آغاز کرده و با جدیت تمام به مقابله با آراء حکمای پیشین پرداخته است. این مقابله نشان میدهد که وی از مواضع فیلسوفان درباره عدم انقیاد در مسئله اعاده معدوم آگاه بوده و بگمان خویش توانسته است

شبهات ایشان را پاسخ دهد. اما علیرغم تلاشهای وی حتی حکمایی هم که بعد از وی در حوزه اندیشه اسلامی ظهور یافتند، یکی پس از دیگری همچنان در این مقابله جانب حکمای سلف را گرفته و تبیین قاضی عضدالدین از این مسئله را خرسند کننده نیافته و با علم به انگیزه مقدس وی همچنان اعاده معدوم را ایده‌یی غیرقابل دفاع دانسته‌اند. در این میان تلاش امثال ملاصدرا و شارحان بعدی مکتب او قابل ستایش است.

نگارنده این مقاله سعی نموده است با مقابل قرار دادن دیدگاه‌های ارائه شده «له» و «علیه» اعاده معدوم، امر داوری را بسود حکما آسان نماید، هر چند دفاع از عقیده امتناع اعاده منحصر نزد حکما نبوده بلکه بعضی از متکلمان، اعم از شیعه و سنی، نیز در این باب از عقیده حکما دفاع کرده‌اند.

کلیدواژگان

اعاده معدوم
معاد
قاضی عضدالدین ایجی
امتناع اعاده معدوم
حکمای مسلمان

*.Email: drztavaziany@yahoo.com

تاریخ تأیید: ۹۳/۲/۱۰

تاریخ دریافت: ۹۲/۱۲/۱۸